N:o 95.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid; gifven Stockholms slott den 26 februari 1909.

Under åberopande af bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hugo Hamilton.

Förslag

till

Lag

om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Därest inom kommun yppas behof af förbud mot att handelsbod å söckendag hålles till salu öppen utöfver viss tid, må sådant förbud meddelas i enlighet med hvad nedan sägs.

2 §.

Förbud, hvarom i 1 § förmäles, skall angifva viss tid, då bod må öppnas, ej före klockan sju förmiddagen, och viss tid, då bod skall stängas, ej senare än klockan åtta eftermiddagen. Dock må för bod, där handel idkas allenast med lifsförnödenheter, tiden för öppnandet sättas till klockan sex förmiddagen samt för sådan bod eller bod, där hufvudsakligen tobak eller hvad däraf är förfärdigadt hålles till salu, stängningstiden sättas till klockan nio eftermiddagen. Jämväl må stängningstiden å aftonen före sön- eller helgdag och under två veckor närmast före julaftonen bestämmas till klockan nio eftermiddagen och i fråga om bodar, som i nästföregående punkt omförmälas, till klockan tio eftermiddagen.

3 §.

Förbud skall gälla alla bodar inom kommunen; och må tiderna för bods öppnande och stängning ej bestämmas olika för bodar af samma slag eller, utöfver hvad ofvan är sagdt, för skilda slag af bodar.

4 §.

Förbud må beslutas för stad af stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, af allmänna rådstugan samt för kommun å landet af kommunalstämman; och varde sådant beslut, därest stadsfullmäktige eller allmän rådstuga fattat detsamma, utaf magistraten eller i stad, där magistrat ej finnes, utaf den för dylik stad särskildt tillsatta styrelse samt, därest kommunalstämma fattat beslutet, utaf kronofogden i orten med eget utlåtande Konungens befallningshafvande underställdt.

Magistrat eller stadsstyrelse, hvarom nyss är sagdt, eller kronofogde äge väcka förslag om fattande af sådant beslut, som i första stycket omförmäles.

Innan dylikt beslut underställes Konungens befallningshafvande, gifve magistraten eller stadsstyrelsen eller kronofogden föreningar af handelsidkare eller handelsbiträden, om sådana föreningar finnas inom kommunen eller angränsande kommuner, så ock där bosatta personer, hvilkas rätt beröres af beslutet, tillfälle att yttra sig öfver detsamma.

I Stockholm skall stadsfullmäktiges beslut, utan magistratens utlåtande, underställas öfverståthållarämbetet, som öfver beslutet hör föreningar och enskilda, på sätt förut är sagdt.

5 §.

Beslut, som i 4 § omförmäles, skall af Konungens befallningshafvande oförändradt fastställas eller ock ogillas.

6 §.

Meddeladt förbud skall ofördröjligen af Konungens befallningshafvande allmängöras genom dess införande i länskungörelserna och uppläsande i kommunens kyrkor samt genom dess intagande i minst en tidning inom orten.

7 §.

I afseende å ändring eller upphäfvande af förbud, som förut är nämndt, gälle hvad om sådant förbuds meddelande är stadgadt.

8 §.

Under tid, då bod af visst slag ej må vara öppen, må ej heller vara, hvarmed handel i dylik bod idkas, utom hus hållas till salu, med mindre Konungens befallningshafvande därtill lämnat tillstånd. Sådant tillstånd må gifvas allenast för visst tillfälle och då särskilda omständigheter därtill föranleda.

9 §.

Hvar, som öfverträder förbud, hvarom i 1 § förmäles, böte första gången från och med fem till och med tjugu kronor, andra gången från tjugu till och med femtio kronor samt därefter hvarje gång från femtio till och med etthundra kronor.

Den, som i strid mot hvad i 8 § är stadgadt håller vara till salu, straffes med böter från och med fem till och med tjugu kronor.

10 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i 9 § omförmäles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall, för hvarje gång stämning därför utfärdats och delgifvits, fällas till de böter, som för dylik förseelse äro bestämda.

11 §.

För förseelse, som i 9 § sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången af honom själf.

12 §.

Förseelse, som i 9 § omförmäles, skall åtalas af allmän åklagare, i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol; och gälle i fråga om klagan öfver domstols eller poliskammares beslut i dessa mål hvad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnadt.

13 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, skola tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

14 §.

I fråga om köping, som icke utgör egen kommun, samt municipalsamhälle skall hvad i denna lag om kommun sägs äga motsvarande tillämpning; och må förty förbud, som beslutes af kommun, till hvilken köping eller municipalsamhälle hörer, icke gälla köpingen eller samhället.

15 §.

Hvad i denna lag är stadgadt gälle ej försäljning å apotek, eller af brännvin, vin eller öl, eller för resande afsedd försäljning vid järnvägs- eller ångbåtsstationer, i järnvägsvagnar eller å ångbåtar, ej heller utomhus bedrifven försäljning af tidningar eller i mindre omfattning af matvaror, läskedrycker eller dylikt, eller eljest försäljning utomhus, om den idkas i samband med värdshusrörelse.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1910.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 26 februari 1909.

Närvarande:

Hans excellens statsministern herr LINDMAN,
Hans excellens ministern för utrikes ärendena herr TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Riksdagens skrifvelse den 20 febr. 1906.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson i underdånighet:

»I skrifvelse den 20 februari 1906 anhöll Riksdagen, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun borde berättigas att bestämma viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skulle hållas stängda, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, hvartill utredningen kunde gifva anledning, äfvensom i sammanhang därmed förslag till erforderliga ändringar i gällande lagstiftning rörande gatuhandeln.»

Efter att hafva redogjort för skrifvelsens innehåll samt för myndigheternas däröfver inhämtade yttranden fortsatte föredraganden:

»Innan jag inlåter mig på spörsmålet, om och i hvad mån lagstiftningsåtgärder kunna anses af behofvet påkallade i det ämne, som beröres af Riksdagens nu ifrågavarande skrifvelse, torde det vara lämpligt att i korthet redogöra för gällande utländsk lagstiftning på motsvarande område. Jag torde därvid kunna inskränka mig till den europeiska lagstiftningen, enär den, som i detta afseende gäller i de australiska kolonierna samt i Amerikas förenta stater, till stor del hvilar på förutsättningar och fullföljer syften, för hvilka motsvarighet synes saknas i Sverige liksom i flertalet af Europas stater. *Utländsk lagstiftning.*

De länder i Europa, som för närvarande äga lagar och förordningar på här förevarande område, äro Tyskland, Norge, England och Danmark. Såsom i Riksdagens framställning påpekats, representera inom denna lagstiftning den tyska och den norska lagen hvar sitt olika system. Af de öfriga ofvannämnda ländernas här berörda lagar följer Englands den norska, Danmarks den tyska typen, dock med afsevärda skiljaktigheter i båda fallen.

Den tyska lagen, som är daterad den 30 juni 1900 och har form af ändring i och tillägg till allmänna yrkeslagen § 139 c—f, stadgar en för hela riket gemensam tid, då försäljningslokaler ej få hållas öppna, nämligen från kl. 9 på aftonen till kl. 5 på morgonen. Från bestämmelsen kunna undantag medgifvas endast för visst antal dagar om året samt för städer med mindre än 2,000 invånare äfvensom vissa landskommuner. Men därjämte lämnar lagen möjlighet att genom särskildt beslut åvägabringa butikernas stängning äfven mellan kl. 8 och 9 på aftonen samt mellan kl. 5 och 7 på morgonen. Föreskrift härom utfärdas af högre förvaltningsmyndighet efter kommunalmyndighets hörande och på ansökan af minst två tredjedelar af vederbörande affärsinnehafvare. Dylik föreskrift kan utfärdas äfven sedan minst en tredjedel af affärsinnehafvarne inom alla eller en viss handelsgren i en kommun därom inlämnat ansökan och sedan efter verkställd omröstning bland alla af ärendet berörda handlande minst två tredjedelar uttalat sig till förmån för det väckta förslaget. a) **Tyskland.**

På samma sätt som i den tyska lagen föreskrifves i den danska lagen angående tiden för stängning om aftonen af handelsbodar och lagerlokaler den 19 juni 1908 för hela riket en tid, då butiker skola hållas stängda. Denna sträcker sig från kl. 8 på aftonen till kl. 4 på morgonen, med undantag för lördagen, då stängningstiden framflyttas till kl. 11 e. m. Från denna lags hufvudbestämmelse kunna likväl åtskilliga undantag medgifvas. Sålunda äger kommunalmyndighet att genom i vederbörlig ordning fastställdt beslut meddela tillstånd till framflyttande af den föreskrifna stängningstiden till viss angifven timme under tiden b) **Danmark.**

1 maj—1 oktober hvarje år. Denna rätt gäller landskommuner samt köpstäder och handelsplatser. Vidare äger kommunalmyndighet i Köpenhamn samt i köpstäder att i nyssnämnd ordning medgifva cigarr- och tobakshandlare att sälja cigarrer, cigaretter och tobak, men inga andra varor, från kl. 8 till kl. 11 på aftonen, hvarvid de dock icke må begagna sig af andra medhjälpare än hustru och barn.

Lagens bestämmelser äga icke tillämpning på apotek, ej heller på försäljning af tidningar, böcker, tidskrifter o. d. från järnvägsstationer, kiosker och liknande ställen eller på viss försäljning af läskedrycker, bakelser och frukt, hvarjämte bagare äga att utöfver den föreskrifna stängningstiden hålla sina lokaler öppna för försäljning till förtäring på stället. Stängningstiden för alla handelsbodar framflyttas till kl. 11 e. m. på aftonen före helgdagar, de sista sju dagarna före julaftonen, första söndagen i maj och november samt, enligt kommunalmyndighets föreskrift, dagen före vissa lokala bemärkelsedagar.

Under det att de tyska och danska lagarna i ämnet sålunda fastställa en viss för hela riket gällande stängningstid, hvarifrån undantag medgifvas, vid hvilkas genomförande eller beviljande en viss beslutanderätt i allmänhet tillerkänts kommunalmyndighet, så har man i Norges och Englands hithörande lagbestämmelser afstått från föreskriften om en gemensam stängningstid och i stället gifvit kommunerna en större handlingsfrihet.

c) Norge. Den norska lagen den 31 maj 1900 angående handelsbodars stängningstid lämnar i detta afseende de kommunala myndigheterna en vidsträckt befogenhet. Den kommunala myndighetens beslut, som skall stadfästas af Konungen, kan omfatta alla eller vissa slag af handelsbodar, som finnas inom kommunen, i landtdistrikten, antingen inom hela häradet eller inom delar däraf. Det kan vidare bestämma de klockslag, mellan hvilka vederbörande handelsbodar skola hållas stängda, samt stadga förbud mot att hålla handelsbodar öppna vissa dagar på året och mellan vissa klockslag på dessa dagar. Tiderna kunna bestämmas olika för de skilda dagarna i veckan, men skola inom samma handelsgren alltid omfatta samtliga handlande och vara lika för dem alla. Befrielse från berörda föreskrifter kunna vissa myndigheter medgifva för kortare tid.

d) England. Ehuru utgående från den kommunala stängningsbefogenheten stadgar den engelska lagen i ämnet af den 15 augusti 1904 likväl vissa restriktioner till skydd mot eventuellt missbrukande af den kommunerna medgifna rättigheten. Lagen bemyndigar sålunda visserligen kommunalmyndighet att fastställa den tid, då alla butiker eller endast en viss yrkesgrens affärer inom hela kommunen eller någon dess del skola hållas stängda.

Men stängningstiden får i intet fall utsättas till före kl. 7 e. m., utom å en bestämd veckodag, då den dock icke får infalla före kl. 1 e. m. Vidare föreskrifves, att, innan bestämmelse i ämnet utfärdas, minst två tredjedelar af de butiksinnehafvare, som skulle drabbas däraf, skola ha uttalat sig gillande om dess lämplighet. Dessutom äger statssekreteraren i inrikesdepartementet att pröfva den sålunda godkända bestämmelsen och antingen förkasta eller stadfästa den. I senare fallet träder bestämmelsen omedelbart i kraft, men parlamentet kan inom viss tid begära dess upphäfvande, öfver hvilken anhållan regeringen besluter.

Från lagens bestämmelser undantagas i allmänhet samma affärsgrenar, som beröras af den danska lagens undantagsstadganden, äfvensom all försäljning af tidningar samt af tobak och andra rökvaror.

Den ifrågasatta lagstiftningens lämplighet.

Riksdagsförhandlingarna och myndigheternas yttranden.

Vid 1904 och 1905 årens riksdagar, då lagstiftningsåtgärder i nu förevarande ämne voro ifrågasatta, liksom ock under de förhandlingar, som föregingo Riksdagens skrifvelse den 20 februari 1906, uttrycktes från flera håll allvarliga betänkligheter mot sådan lagstiftning som den föreslagna. Man trodde sig däri se en tendens till att inskränka den allmänt mänskliga rättigheten att få fritt köpa och sälja på lagenligt och redligt sätt samt till att i konkurrenskampen understödja en majoritet mot en minoritet. Byggande på den omständigheten, att det stundom lyckats för flertalet handelsidkare inom vissa yrken att genom frivillig öfverenskommelse åvägabringa den ordning, som nu genom lagstiftning skulle nås, häfdade man olämpligheten af att genom lagstadganden ingripa på områden, som syntes böra vara den enskildes handlingsfrihet förbehållna.

Af liknande innebörd hafva i allmänhet de skäl varit, som anförts af de myndigheter, hvilka afstyrkt eller yttrat tveksamhet angående Riksdagens nu ifrågavarande framställning. Öfverståthållarämbetet har sålunda anfört, att en hvar, som råder öfver sig själf, torde böra få arbeta så länge han vill, och att, därest afsikten med Riksdagens hemställan vore att bereda biträdena tillfälle till hvila, utbildning och förströelse, en handlande torde kunna antingen genom anställande af flera biträden ordna så, att de sysselsattes endast vissa timmar hvar, men affären likväl hölles öppen så länge han önskade, eller ock genom att senare på dagen öppna boden bereda sig tillfälle att utan användande af mer än skälig arbetstid hålla boden öppen långt ut på kvällen. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län har uttalat, att ingen anledning för staten att genom lagstiftning ingripa på här förevarande område förelåge, förr än det tydligen visat sig, att en inskränkning af arbetstiden ej kunde i erforderlig omfattning ernås genom öfverenskommelse mellan vederbörande handels-

idkare. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län har framhållit, att, om saken såges från synpunkten af hvad som lände allmänheten till gagn, inga fördelar men väl olägenheter kunde uppstå genom den ifrågasatta lagstiftningen, särskildt för den kroppsarbetande klassen, samt att lagbestämmelser rörande sättet och tiden för den personliga arbetskraftens användande icke torde böra meddelas i större utsträckning än de för skyddande af den arbetandes lif och hälsa vore oundgängligen nödvändiga. En liknande uppfattning har uttalats äfven af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län och i Jämtlands län, hvilken sistnämnda likväl medgifvit, att under nuvarande förhållanden behof kunna förefinnas för vidtagande af åtgärder från det allmännas sida till förekommande af att handelsbiträdenas arbetstid oskäligt utsträckes. Dock har befallningshafvanden ifrågasatt, huruvida icke detta syfte bättre vunnes genom påbud i lag om ovillkorlig rätt för biträdena till ledighet ett visst antal timmar i följd under hvarje dygn. I öfverensstämmelse med denna sistnämnda uppfattning hafva uttalanden afgifvits af magistraterna i Kristianstad och Örebro, hvilken senare yttrat, att den ifrågavarande lagstiftningen sannolikt ej komme att fylla sin uppgift att afhjälpa de angifna olägenheterna, åtminstone för biträdena, enär deras arbete för arbetsgifvaren vore alldeles oberoende af butikens stängningstid, utöfver hvilken de kunde tagas i anspråk för olika göromål. Därjämte har magistraten anfört, att äfven om lagstiftningen i detta hänseende skulle nå sitt mål, så skulle den gynna endast biträden i minuthandel, men lämna biträden i grosshandel och en hel del andra förrättningar utan motsvarande förmån. Magistraten i Norrköping, som icke ansett sig böra förorda bifall till Riksdagens framställning, har uttalat sig för förbud mot att handelsidkare mer eller mindre tvångsvis till öfvermått uttager främmande arbetskraft, en uppfattning, som delvis torde öfverensstämma med hvad några myndigheter påpekat om önskvärdheten af att den ifrågasatta lagstiftningen komme att undantaga sådan handelsrörelse, som bedrifves utan användande af andra biträden än familjemedlemmar. Magistraterna i ett tiotal smärre städer hafva omförmält, att för dessa samhällens vidkommande intet behof af lagstiftning i föreslaget syfte försports, hvadan magistraterna saknat anledning att tillstyrka bifall till Riksdagens skrifvelse.

Föredragandens yttrande.

För egen del biträder jag Riksdagens uppfattning, att den nuvarande friheten att hålla handelsbodar öppna huru länge som helst medför olägenheter för såväl butikägare som deras biträden, både i fråga om hvilotiden och beträffande tillfälle till intellektuell utbildning och förströelse, och då erfarenheten synes gifva vid handen, att en för-

ändring till det bättre i dessa hänseenden ej torde kunna åvägabringas på den enskilda sammanslutningens väg, måste för ändamålets vinnande lagstiftning anses både befogad och behöflig.

De betänkligheter, som mot en lagstiftning i den föreslagna riktningen uttalats under Riksdagens förhandlingar, af i ärendet hörda myndigheter och eljest, synas ej vara af den betydelse, att de böra hindra tillkomsten af här afsedda stadganden. Grundsatsen, att staten lämpligen kan träda emellan i syfte att för vissa fall begränsa användadet af den personliga arbetskraften, är icke främmande för redan gällande lagstiftning, i hvilket afseende jag vill erinra om förefintliga stadganden angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke. Arbetarna inom minuthandelsyrket torde i fråga om arbetsdagens längd intaga en ej oväsenligt sämre ställning än arbetarna inom flertalet andra yrken, hvarjämte äfven den omständigheten synes böra beaktas, att bland de inom minuthandeln sysselsatta personer ett sannolikt högst betydande antal utgöres af kvinnor.

Belysande i detta afseende förefaller en undersökning rörande expeditionstidens längd samt biträdenas antal inom minuthandeln i Stockholm, hvilken under 1907 verkställts af centralförbundet för socialt arbete. Utredningen omfattar 2,691 handelsbodar med sammanlagdt 5,198 biträden, hvaraf 2,031 manliga och 3,167 kvinnliga. Af densamma framgår, att endast 6 % af de genom undersökningen berörda butikerna hade mindre än 12 timmars expeditionstid, 33 % höllo öppet i 12 timmar, 25 % i 13, 16 % i 14, 13 % i 15 och 7 % i mer än 15 timmar af dygnet. Det öfvervägande flertalet affärer samlade sig sålunda kring en expeditionstid af 12—14 timmar. Butiker med en expeditionstid af 14 timmar och därutöfver utgjordes nästan uteslutande af bagerier, matvaruaffärer samt cigarrbodar. Hälften af alla bagerier och matvaruaffärer samt tre fjärdedelar af alla cigarrbutiker, som vid undersökningen medräknats, betjänade allmänheten under 15 timmar eller mer.

En utredning af, huruvida de manliga och kvinnliga biträdena i samma grad berördes af arbetstidens olika längd inom skilda affärsgrenar, gaf otvetydigt vid handen, att kvinnorna voro de, som buro tyngden af den längsta expeditionstiden. I den tredjedel af de undersökta affärerna, som hade en expeditionstid af 12 timmar, voro 68 % af de manliga, men endast 39 % af de kvinnliga biträdena anställda. I stället voro 43 % af de senare i tjänst hos handlande, hvilka höllo öppet i mer än 12 timmar. Där sysselsattes endast 15 % af de manliga biträdena, och af dessa så godt som samtliga i affärer med högst 14 timmars expeditionstid. De butiker, som betjänade allmänheten under längre tid af dygnet än 14 timmar, fyllde nästan undantagslöst sina biträdesplatser med

kvinnor, och i dessa affärer tjänstgjorde 11 % af totalantalet kvinnliga biträden.

För den ifrågasatta lagstiftningen synes mig ytterligare tala det skälet, att det långt öfvervägande flertalet af de arbetsgifvare och arbetstagare, som däraf närmast skulle beröras, af tillgängliga meddelanden att döma torde lifligt åstunda lagbestämmelser af omhandlade innebörd. I de yttranden från föreningar af handelsidkare och handelsbiträden samt enskilda, hvilka samtidigt med myndigheternas utlåtanden till Kungl. Maj:t inkommit, och hvilka sammanlagdt uppgå till ett hundratal, tillstyrkas sålunda lagbestämmelser i det med Riksdagens framställning afsedda syfte af alla med endast fyra undantag. Den fara för intrång i den personliga friheten, hvilken den ifrågasatta lagstiftningen ansetts innebära, torde således i verkligheten knappast förefinnas, men synes genom de föreslagna bestämmelserna i stället det missförhållandet kunna undanröjas, att ett fåtal handelsidkare mot det öfvervägande flertalets önskan omöjliggör en normal begränsning af arbetstiden. Förhållandet torde vara, att sedan majoriteten bland handelsidkarna kommit till insikt om att införandet af en förkortad arbetstid vore en både behöflig och önskvärd reform, icke blott för arbetstagarne utan i stor utsträckning äfven för arbetsgifvarne själfva, så hafva de sökt genomföra den på den frivilliga öfverenskommelsens väg men misslyckats härutinnan på grund af några enstaka arbetsgifvares obenägenhet för den ifrågasatta förändringen. De lagbestämmelser, som eftersträfvas af flertalet, sedan anlitandet af den enskilda öfverenskommelsen visat sig icke leda till afsedt syfte, skulle således lända till förfång för en minoritet, hvilken — utom i det fall där den representeras af en särskild handelsgren, en fråga, hvartill jag senare återkommer — i regel utgör handelskårens växlande element, innehafvarna af de affärer, som byta ägare år för år och där en utsträckning af arbetstiden utöfver skäligt mått måhända ofta är den enda utvägen att hjälpligt trygga den ekonomiska existensen. Men samtidigt tvingar konkurrensen från dylika handelsbutiker det stora antalet öfriga till att mot sin vilja utsträcka arbetstiden i samma eller liknande grad. Lagbestämmelser för åvägabringande af ett bättre tillstånd i sådana fall synas mig vara välbehöfliga.

Hänsynen till konsumenternas intresse torde ej heller med fog kunna åberopas såsom skäl för olämpligheten af den ifrågasatta lagstiftningen. Konsumtionens omfattning bör näppeligen ifrågasättas äga något närmare sammanhang med tiden för handelsbodars öppenhållande. Sannolikt komme allmänheten inom kort att vänja sig vid att göra sina inköp vid en något tidigare tidpunkt på dagen än förr. Hvad särskildt hänsynen till industri-

arbetarebefolkningen beträffar, så finnes i dess ställning eller vanor intet, som ger stöd för en oskälig utsträckning af arbetstiden i handelsbutiker. Industriarbetarnas egen arbetstid slutar i de flesta fall kl. 6 eller 7 e. m., så att, äfven om de själfva skulle besörja flertalet af arbetarehushållets uppköp, hvilket i allmänhet ej torde vara fallet, lämplig tid därtill kunde beredas dem, därest handelsbodarna hölles öppna till exempelvis kl. 8.

Att, såsom några myndigheter föreslagit, söka vinna det med Riksdagens skrifvelse afsedda syftet genom föreskrifter om viss arbetstid för handelsbiträden torde ej vara ägnadt bringa frågan till lösning vare sig med den verkan eller till den omfattning, som här varit tillämnad. Å ena sidan synes en dylik anordning vara för handelsbiträdena af annan innebörd och i tillämpningen kunna medföra konsekvenser af för arbetsgifvarna ogynnsam art, hvarjämte det för lämpligheten af sådan lagstiftning anförda skälet — faran för att handelsbiträdenas arbetskraft toges i anspråk oberoende af tiden för butikens öppenhållande — i allmänhet ej torde vara tillräckligt grundadt i faktiska förhållanden. Å andra sidan vunnes genom de föreslagna bestämmelserna intet skydd för handelsidkarne och ingen som helst säkerhet för, att den begränsning af handelsbodarnas expeditionstid, som Riksdagen ansett under vissa förutsättningar vara önskvärd, verkligen komme till stånd.

Ej heller torde en sådan inskränkning af de ifrågasatta lagbestämmelsernas giltighetsområde vara att förorda, som af några myndigheter föreslagits och som afsåge att från alla stadganden i förevarande syfte undantaga de handelsidkare, hvilka drifva sin rörelse utan biträde af andra än familjemedlemmar. Visserligen torde från synpunkten af handelsbiträdenas skyddande i allmänhet ingen invändning mot en dylik begränsning kunna göras. Likväl kan ifrågasättas, huruvida i fall sådana som dessa alltid fullgiltig anledning föreligger att skilja mellan de biträdens ställning, som tillhöra butiksinnehafvarens familj, och deras, som icke stå i detta närmare förhållande till principalen. Det mest talande skälet mot den föreslagna inskränkningen synes emellertid ligga däri att det betydande antal affärer, som i sådant fall komme att lämnas oberörda af de ifrågasatta bestämmelserna, med stor sannolikhet skulle bjuda öfriga butiker en konkurrens, som skulle göra lagens föreskrifter synnerligen betungande för de senare och omöjliggöra den enhetliga anordning af expeditionstidens slut, till hvilken här åsyftade stadganden sträfva. Än vidare torde den omständigheten förtjäna beaktas, att bland de handelsidkare, som uttalat sig för begränsning af arbetstiden genom lag, ett mycket betydande antal torde utgöras just af de innehafvare af småbutiker, som sköta dessa utan

biträde, men som därför äro i än större behof af den hvila och den rekreation, som en begränsning af arbetstiden bör medföra.

En annan inskränkning af ifrågavarande lagstiftnings omfattning har af åtskilliga myndigheter föreslagits. Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Gäfleborgs och Västerbottens län samt magistraterna i Falköping och Sundsvall hafva nämligen ansett sig icke kunna förorda lagbestämmelser i anfördt syfte, hvad landsbygden angår, enär förhållandena där ännu vore sådana, att några stadganden om därstädes belägna handelsbutikers stängning icke vore af behofvet påkallade. Ehuru det torde vara sannolikt, att denna fråga äger sitt hufvudsakligaste intresse för de större stadssamhällena, där arbetstiden genom en ständigt växande konkurrens i vissa fall alltjämt stegras, synes det mig likväl vara olämpligt att af sådan anledning lagstifta uteslutande för dessa samhällen eller att vid en lagstiftning af ifrågavarande art öfver hufvud göra åtskillnad på städer och landsbygd. Ett särskildt stöd för denna uppfattning finner jag däri, att, om undantag för landsbygden stadgades, missförhållanden skulle uppstå i de fall, där en tätt befolkad landsbygd gränsade omedelbart intill ett stadssamhälle.

Lagstiftningens anordnande.

a) *Kommunerna erhålla beslutanderätt.*

Då det gäller sättet för den ifrågasatta lagstiftningens närmare anordnande, så framträda, såsom af Riksdagens skrifvelse samt de från den utländska lagstiftningen gifna exemplen framgår, hufvudsakligen tvänne olika möjligheter, hvilkas grundsatser representeras af de i det föregående anförda lagbestämmelser i ämnet, som äro gällande i Tyskland och Danmark å ena sidan samt i Norge och England å den andra. I Riksdagens framställning hafva lagbestämmelser enligt den i sistnämnda länder gällande grundsatsen förordats och har sålunda uttalats lämpligheten af att genom lag föreskrefves, att på orter, där behofvet af en bestämd stängningstid för handelsbutiker särskildt gjorde sig gällande, sådan kunde åvägabringas genom de kommunala myndigheternas beslut. Likväl har Riksdagen icke velat inrymma kommunerna obegränsad beslutanderätt i denna fråga, utan förutsatt att vissa gränser för dess utöfvande äfvensom garantier mot missbruk däraf fastställdes.

Under det att bland de i ärendet hörda myndigheterna det vida öfvervägande flertalet tillstyrkt bifall till lagbestämmelser i det i Riksdagens skrifvelse angifna syftet, så har af dessa något mer än halfva antalet förordat bifall till den därstädes för lagstiftningens anordnande föreslagna grundsatsen, men hafva de öfriga uttalat sig för bestämmelser enligt det af den tyska lagen i ämnet följda systemet, d. v. s. en viss, ovillkorlig stängningstid för alla butiker och hela riket.

De skäl, som af sistnämnda myndigheter anförts till stöd för deras uppfattning, kunna i korthet sägas utgå från antagandet, att en lagstiftning af den norska typen endast skulle vinna tillämpning på ett mindre antal platser samt att i enlighet därmed fattade beslut skulle utfalla högst olika för skilda orter, äfven om dessa vore likställda beträffande de förhållanden, som för beslutens tillkomst borde vara afgörande. Magistraten i Göteborg, med hvilken Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län i denna punkt instämt, har dessutom anfört, att likformighet i för olika orter gällande bestämmelser vore synnerligen önskvärd äfven ur den synpunkten, att man torde böra sträfva att undanröja den anledning till konkurrens kommunerna emellan, som låge däri, att kommuner, hvilka gränsa intill hvarandra, genom mer eller mindre stränga stadganden om butikernas stängningstid i ej ringa mån kunde bidraga till att locka kundkretsen från den ena kommunen till den andra, en synpunkt, som ägde särskild giltighet i fråga om landskommuner och municipalsamhällen, som gränsa intill större städer. Magistraten i Nora har uttalat, att ett öfverlämnande åt kommunerna själfva att afgöra här föreliggande fråga skulle för de mindre städernas vidkommande innebära den olägenheten, att ett beslut om begränsning af tiden för butikernas öppenhållande näppeligen kunde komma till stånd emot handelsidkarnes önskan, enär dessa ägde stort inflytande inom den kommunala representationen.

De myndigheter åter, hvilka förordat bifall till Riksdagens framställning äfven i dess här berörda del, hafva i allmänhet instämt i samt vidare utvecklat den af Riksdagen anförda motiveringen.

För egen del ansluter jag mig i hufvudsak till Riksdagens uppfattning äfven i hvad den rör sättet för ifrågavarande lagstiftnings anordnande. Af myndigheternas uttalanden synes otvetydigt framgå, att ifråga om här berörda förhållanden afsevärda olikheter förefinnas mellan städerna och landsbygden samt mellan de större och största städerna å ena sidan och de medelstora och mindre å den andra äfvensom för samma ort mellan olika handelsgrenar och mellan olika årstider och dagar. Den allmänna öfverensstämmelse mellan grunderna för behofvet af lagbestämmelser af här ifrågasatta art samt de likartade förutsättningar för deras genomförande och tillämpning, utan hvilka en lagstiftning med föreskrifter om gemensam, ovillkorlig stängningstid icke synes böra komma till stånd, torde sålunda i detta fall ej förefinnas. Den förmåga åter af anpassning efter olika orters och landsdelars kraf, som man bör fordra af omhandlade lagstadganden, torde lämpligast gifvas däråt genom en anordning, som bereder kommunalstyrelsen tillfälle att i första hand besluta om deras tillkomst.

Tydligt är att, om lagstiftningen i ämnet ordnas på detta sätt, den nuvarande friheten att hålla butiker öppna fortfarande äger bestånd i de kommuner, där förhållandena icke äro sådana, att en reglering anses behöflig, och där sålunda något beslut härom icke genomföres.

b) Begränsning af kommunernas beslutanderätt.

De skäl, som af vissa myndigheter anförts mot att öfverlämna denna beslutanderätt åt kommunerna, synas likväl förtjäna beaktande såtillvida, som de tyda hän på önskvärdheten af stadganden om vissa gränser, inom hvilka sagda rätt får utöfvas, äfvensom af garantier för att den icke missbrukas till förmån för enskilda parter och att i de fall, där en likformig tillämpning inom olika kommuner kan vara behöflig, denna skall kunna åvägabringas.

Någon särskild begränsning af den kommunala beslutanderätten i syfte att förhindra alltför långt gående förbud mot att hålla handelsbodar öppna torde emellertid icke vara behöflig, då redan den ordning, hvari, på sätt jag strax skall närmare påvisa, beslut om dylika förbud enligt hvad nu föreslås skola kunna fattas och vinna fastställelse, synes innebära tillräcklig trygghet mot att de skulle sträckas längre än skäligt är. Däremot synes en allmän tidsbegränsning i motsatt riktning lämpligen kunna stadgas, i ändamål att, när föreskrifter i ämnet för någon ort meddelas, de må blifva af verklig betydelse och motsvara hvad man med förevarande lagstiftning vill vinna. De uppgifter, som i myndigheternas och särskildt i handelsföreningarnas uttalanden talrikt förekomma rörande tidpunkten för butikernas öppnande och stängning i de olika orterna, synas gifva vid handen, att å landsbygden samt i de mindre och medelstora städerna den nuvarande expeditionstiden begynner kl. 7 eller 8 på morgonen samt slutar vid ungefärligen samma tidpunkt på aftonen. Till de undantag i detta afseende, som gälla vissa dagar och årstider eller vissa handelsgrenar, torde jag få tillfälle senare återkomma. Hvad de större och största städerna åter beträffar, synes rörelsen inom minuthandeln här i allmänhet börja någon timme tidigare samt oftare sluta efter än före kl. 8 på aftonen. Den tidigare omnämnda, af centralförbundet för socialt arbete anordnade undersökningen visade för Stockholms vidkommande, att af de affärer, som berördes af utredningen, något mer än halfva antalet öppnade kl. 8 samt en tredjedel — hufvudsakligen cigarr-, matvaru-, bageri- och speceriaffärer — före kl. 8. 44 % af handlandena stängde kl. 9, 34 % kl. 8, under det att af de öfriga 2 % stängde kl. 7, 14 % kl. 10 och 6 % kl. 11 eller senare. De butiker, som utsträckte expeditionstiden till efter kl. 10, voro nästan undantagslöst cigarraffärer. I sammanhang härmed torde böra anföras de meddelanden, som af 1,069 vid denna undersökning tillsporda butiksägare lämnats rörande deras åsikt om den lämpligaste

stängningstiden. Flertalet, 651 eller 61 %, förklarade sig därvid för åttastängning, under det att 27 % uttalade sig för kl. 7, 9 % för kl. 10 och 3 % för kl. 6.

Den af förenämnda uppgifter hämtade erfarenheten synes sålunda gifva vid handen, att om ett kommunalt beslut i ämnet icke får angifva senare stängningstid än kl. 8 e. m. eller tidigare timme, då bodar må öppnas, än kl. 7 f. m., en begränsning vunnits, som med de undantag jag omedelbart skall angifva bör anses vara den under rådande omständigheter lämpligaste. Kring kl. 8 e. m. såsom lämplig stängningstid torde, såvidt förhållanden af denna art öfver hufvud låta sig bedömas, numera en utbredd allmän opinion hafva samlat sig, såväl bland de af ärendet närmast berörda som bland den konsumerande allmänheten. Genom tillstädjande af en så tidig timme för öppnande som kl. 7 f. m. göres ett medgifvande åt ett i vissa orter, enligt hvad tillgängliga uppgifter göra troligt, förefintligt behof, men utsträckes också arbetstidens största möjliga längd till ett mått, som icke synts böra öfverskridas.

c) Undantagsbestämmelser.

Från nu nämnda tidsbegränsning torde emellertid, där så anses nödigt, undantag böra kunna medgifvas dels för vissa handelsgrenar dels ock för vissa dagar eller tider på året. I likhet med ett flertal myndigheter håller jag nämligen före, att, då handeln med lifsförnödenheter äger vida större betydelse för en stor del af den köpande allmänheten än annan bodhandel, denna handelsgren bör intaga en särställning vid meddelandet af bestämmelser af denna art. Likväl kan jag icke biträda den i åtskilliga yttranden framburna uppfattningen, att dylik handel borde ställas helt utanför alla stadganden om butikstängning. Häremot talar framför allt den omständigheten, att arbetstiden inom denna handelsgren under nuvarande förhållanden synes vara längre än inom de flesta andra slag af affärer, hvadan sålunda en begränsning här torde vara synnerligen nödig. Af hänsyn till den konsumerande allmänhetens intressen i detta fall synes emellertid sådant medgifvande åt kommunens beslutanderätt böra göras, att expeditionstiden för brödbodar, mjölkmagasin, sockerbagerier och andra dylika butiker, där endast lifsförnödenheter hållas till salu och som enligt gällande rättsuppfattning icke torde innefattas under hvad 7 kap. 3 § strafflagen stadgar om »kramlåda eller annan dylik bod», må utsträckas till att omfatta tiden mellan kl. 6 f. m. och kl. 9 e. m.

I några till Kungl. Maj:t med anledning af förevarande fråga inkomna skrifvelser hafva föreningar af cigarr- och tobakshandlare uttalat sig för att, därest bestämmelser angående tiden för handelsbodars öppenhållande komme att utfärdas, cigarr- och tobaksaffärerna antingen helt undantoges från dessa stadgandens giltighetsområde eller ock särskilda medgifvanden till deras

förmån gjordes. Till stöd för dessa framställningar har i hufvudsak anförts, dels att den största försäljningen af tobaksvaror ägde rum på kvällarna, dels ock att en bestämmelse om tidigare stängning af cigarraffärer vore en orättvisa, så länge försäljning af tobaksvaror på restauranter och kaféer finge fortgå till kl. 12 och senare på natten. Af dessa skäl synes det förstnämnda under nuvarande förhållanden måhända besitta ett visst reellt underlag, enär försäljningen af tobaksvaror har förutsättningar att för ett flertal affärer nå sin största omfattning under de tider, då stora delar af allmänheten slutat sitt arbete för dagen. Cigarraffärernas publik af tillfällighetsköpare består sannolikt till stort antal af de grupper bland den manliga befolkningen, som tillhöra kroppsarbetarklassen eller handelsbiträdeskåren. Särskildt för dessas skull kan det således anses vara af behofvet påkalladt att hålla cigarrbutikerna öppna längre än andra affärer. Men under det att, såsom förut anmärkts, en till kl. 8 fastställd stängningstid redan har alla förutsättningar att tillfredsställa kroppsarbetarnas kraf i detta hänseende, så torde ett utsträckande af cigarraffärernas expeditionstid till kl. 9 på aftonen äfven tillgodose de särskilda hänsyn, som kunde påkallas af handelsbiträdenas önskningar, sedan flertalet af alla öfriga affärer komme att stängas kl. 8. I öfverensstämmelse härmed bör sålunda åt kommunernas beslutanderätt i denna angelägenhet sådant medgifvande göras, att tillstånd kan lämnas bodar för försäljning af tobak och hvad däraf är förfärdigadt att stänga först kl. 9 e. m. Något medgifvande rörande tidigare tidpunkt för dylika affärers öppnande synes icke vara af behofvet påkalladt.

Än mindre synes ett godkännande af det önskemål vara lämpligt, som kräfver helt undantagande af tobakshandeln i bod från alla bestämmelser om arbetstidens begränsning af hänsyn till den från restauranter och kaféer bjudna konkurrensen. Inom ingen handelsgren torde en inskränkning af arbetsdagen vara behöfligare än inom tobakshandelsyrket, ty, såsom af tidigare anförda siffror och af den dagliga erfarenheten framgår, förekommer ingenstädes en så långt in på natten utsträckt expeditionstid som här. Detta förhållande är än mer otillfredsställande därför, att det långt öfvervägande flertalet af de inom denna handelsgren sysselsatta personer utgöres af kvinnor. Den konkurrens från restaurantinnehafvares och kaféidkares sida, som anföres till stöd för bibehållande af en ordning, där arbetstiden ofta uppgår till 15 timmar och därutöfver, synes, där den i verkligheten förekommer, kunna bekämpas med andra medel. Det är emellertid därvid näppeligen befogadt att såsom konkurrens beteckna den affär med tobaksvaror, som å restauranter och kaféer bedrifves i direkt sammanhang med utskänkningen, enär denna försäljning numera torde å lokaler af nämnda slag vara lika självskrifven som tillhandahållande af

mat och dryck. Dessutom förtjänar anmärkas, att denna försäljning till förtäring på stället af tobaksvaror knappast berör frågan om en tidigare stängningstid för cigarraffärerna, enär dessa torde finna tillfälle att tillgodose den tobakskonsumerande allmänhetens behof utan ett oskäligt förlängande af arbetstiden, vare sig den ofvannämnda försäljningen är tillåten eller förbjuden.

Mer befogad förefaller cigarrhandlarnes anmärkning mot den konkurrens, som bjudes dem i de fall, då, enligt hvad i förenämnda framställningar till Kungl. Maj:t uppgifves, å restauranter, kaféer, automatrestauranter o. s. v. från särskildt lager eller särskild försäljningsplats skulle drifvas fullständig handel med tobaksvaror och försäljning ske äfven till personer, som där icke intagit någon förtäring. Huruvida icke sådan handel bör kunna förhindras redan med stöd af nu gällande lagstiftning förefaller ovisst. I hvarje fall torde den lagstiftningsåtgärd, som i här berörda afseende möjligen kan erfordras, närmast tillhöra ett annat område och icke äga något oskiljaktigt sammanhang med den nu föreliggande frågan.

Om det sålunda icke kan anses vara befogadt att fullständigt undantaga cigarrhandeln från här afsedda bestämmelser, så torde det däremot vara själffallet, att en dylik undantagsställning bör tillkomma apoteken, för hvilkas nattexpedition inga binder böra resas, samt ställen för försäljning af brännvin, vin och öl, hvilkas förhållande i detta afseende regleras genom gällande förordningar. Jämväl har det synts mig lämpligt att från de ifrågasatta bestämmelserna helt undantaga den försäljning af böcker, tidningar o. d., som bedrifves i samband med järnvägs- eller ångbåtstrafik till den resande allmänhetens betjänande, en handel, som för att fylla sitt ändamål, synes böra vara obunden af en till vissa klockslag fixerad tidsbegränsning.

Utom nu anförda undantag torde tillstånd till expeditionstidens utsträckning å vissa dagar af året böra få meddelas af kommunerna. Då minuthandeln å aftnarna före sön- och helgdagar, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, äger större liflighet och sålunda har förutsättningar att taga längre tid i anspråk än å andra dagar, så torde ur såväl handelsidkarnas som den köpande allmänhetens synpunkt en något utsträckt expeditionstid å dessa dagar kunna blifva af förhållandena påkallad. Af samma anledning synes äfven för tiden närmast före julaftonen en liknande anordning böra få träffas. Det torde sålunda vara lämpligt att bereda kommun tillfälle att från beslut om införande af begränsad tid för handelsbods öppenhållande, enligt ofvan angifna hufvudregel, un-

dantaga aftonen före sön- och helgdag samt tvänne veckor före julaftonen, då stängningstiden må framflyttas till klockan 9 på aftonen för affärer af alla slag samt för butiker för tillhandahållande af lifsmedel och tobaksvaror, i öfverensstämmelse med för denna handel tidigare föreslagen ordning, ytterligare en timme, således till klockan 10 e. m.

d) Medbestämmanderätt för handelsidkare m. fl.

Åtskilliga myndigheter hafva, därvid lånande exempel från gällande tysk och engelsk lagstiftning i ämnet, ifrågasatt, att den kommunalmyndighet medgifna beslutanderätten skulle göras beroende af ett föregående uttalande till förmån för det föreslagna förbudet från en viss del utaf de af ärendet berörda handelsidkarna. Förslag af denna eller liknande innebörd utgå från den helt visst riktiga uppfattningen, att det vid utfärdandet af bestämmelser af denna art är lämpligt inhämta deras åsikt, som närmast beröras af det tilltänkta stadgandet. Emellertid skulle genom ett följdriktigt användande af denna grundsats, såsom i den tyska lagen skett, och som äfven några myndigheter förordat, ett beslut om införande af gemensam butikstängningstid i hvarje fall *göras beroende* af en dylik framställning från ett visst antal bland handlandena. Sedan en hemställan af denna art kommit till stånd, skulle föreskrift i ämnet utfärdas, hvaremot denna uteblefve, så länge handelsidkarna icke i tillräckligt antal enats om den erforderliga framställningen. Den kommunala myndighetens beslutanderätt har sålunda på detta sätt bortfallit och ersatts af ett system, byggdt på majoritetsbeslut, som åstadkommits genom omröstning bland vissa kommunens medlemmar. Det torde kunna dragas i tvifvelsmål, huruvida genom en dylik anordning tillkomsten af det mest gagnande beslutet tryggas. Visserligen har ett hufvudskäl för krafvet på lagbestämmelser i syfte att reglera handelsbodars expeditionstid varit hänsynen till den handelsidkaremajoritets önskningar, hvilken icke lyckats att på frivillighetens väg genomföra den afsedda reformen. Men att på sådan grund upphöja ett sålunda sammansatt flertal till beslutande myndighet synes icke vara lämpligt, då besluten komma att gälla frågor, där utom handelsidkarna äfven handelsbiträdena samt den köpande allmänheten äga intressen att bevaka. Dessutom företer den föreslagna metoden svagheter ur den synpunkten, att den knappast alltid har nödiga förutsättningar att utgöra ett tillförlitligt uttryck för handelsidkarnas önskningar. Det torde icke utan skäl kunna anses såsom en oegentlighet, att vid den omröstning efter hufvudtalet, hvilken skulle utgöra grunden för tillkomsten af de beslut, hvarom här talats, samma rösträtt tillerkännes en handlande med en obetydlig butik och intet eller kanske ett enstaka biträde som innehafvaren af ett modernt varuhus med hundratals biträden eller ägaren af en affär med ett stort antal filialer. Dessutom visar sy-

stemets tillämpning i Tyskland, att dess genomförande är förenadt med de största praktiska svårigheter. I vårt land, där för de största städernas vidkommande ett noggrant fastställande af det vid en viss tidpunkt förefintliga antalet handelsidkare i allmänhet alls ej eller åtminstone icke utan afsevärd möda och kostnad torde kunna ske, synes sålunda den föreslagna bestämmelsen redan af sådana skäl ej böra förordas.

e) Bestämmelsernas tillkomst.

Kommunernas här ifrågasatta beslutanderätt synes mig, såsom ock af åtskilliga myndigheter föreslagits, lämpligen böra utöfvas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den ordning, som för tillkomsten af vissa föreskrifter angående den allmänna ordningen i stad finnes angifven i 20 § i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868, och som äfven ligger till grund för de i 2 § i förordningen angående förbud för barn att idka viss försäljning den 4 december 1896 meddelade bestämmelser. Härigenom skulle vinnas möjlighet att med mindre väsentliga förändringar tillämpa en i gällande lag bestående ordning på ett område, som i vissa afseenden torde kunna jämställas med dem, för hvilka åberopade bestämmelser afsetts. Äfvenledes gifves genom stadganden af denna art den nödiga garantien mot missbruk från kommunalmyndigheternas sida af den dem medgifna beslutanderätten, enär för giltigheten af deras beslut fastställelse af Kungl. Maj:ts befallningshafvande tarfvas. Till tryggande af deras rätt, som af frågan närmast beröras, torde sådant stadgande böra i lagen införas, hvarigenom tillfälle beredes för handelsidkare och handelsbiträden eller deras föreningar att, innan ärendet bringas till afgörande, därom skriftligen uttala sig. Dessutom synes det tillägg till den i förenämnda författningar bestämda ordning böra göras, att den där åt magistrat inrymda befogenheten beträffande landsbygden tillägges kronofogde. Självklart är, att föreningar och enskilda jämväl äga att genom framställning hos vederbörande magistrat eller kronofogde fästa uppmärksamhet på, att bestämmelser i ämnet för någon viss ort äro önskvärda, och det torde ej vara osannolikt, att initiativ i frågan ofta kan komma att tagas på sådant sätt.

Den, såsom tidigare anförts, af åtskilliga myndigheter påpekade olägenheten af, att i kommuner, som gränsa till hvarandra, olika beslut kunna fattas, torde äfvenledes, såvidt sig öfver hufvud göra låter, vara genom den föreslagna ordningen undanröjd. Det torde nämligen kunna förutsättas, att Kungl. Majts befallningshafvande vid pröfning af förekommande beslut skola ägna särskild uppmärksamhet åt här åberopade omständighet. Dessutom torde den yttranderätt, hvilken jag föreslagit skola tillkomma de af ärendet berörda handlande och deras biträden, böra utsträckas

att gälla äfven kommuner angränsande till den, där en föreskrift af här ifrågasatt art i vederbörlig ordning föreslagits.

f) Gatuhandelns ordnande.

Slutligen biträder jag äfven Riksdagens hemställan, i hvad den gäller önskvärdheten af bestämmelser angående gatuhandeln under den tid butikerna skola hållas stängda. Erfarenheten har visat, att efter tillkomsten af förklaringen den 9 juni 1893 af 7 kap. 3 § strafflagen, hvarigenom förbud stadgades mot tobaksvarors försäljning i bod under sabbatstid, denna handel i stället genom kringvandrande försäljare flyttats ut på gator och allmänna platser. Med anledning häraf har Riksdagen i skrifvelse den 28 mars 1905 gjort framställning om sådan ändring i gällande författningar, att förbud mot nämnda gatuhandel komme till stånd, och har förslag till lagstiftning i detta syfte redan underställts Kungl. Maj:ts pröfning.

Därest enligt de i det föregående föreslagna bestämmelser förbud mot handelsbods öppenhållande utöfver viss tid å söckendagar utfärdas, komme sannolikt, om ej handel utomhus samtidigt förbjödes, vissa af de varor, som i butikerna försäljas, att utomhus salubjudas efter stängningstiden. Denna försäljning torde äfven i detta fall främst komma att omfatta tobaksvaror men lätt kunna utsträckas till andra varor af allehanda slag, hvarigenom bestämmelserna om butikstängning skulle kringgås och en för ett flertal handelsidkare oläglig konkurrens uppstå. I sammanhang med här föreslagna bestämmelser torde därför böra stadgas förbud mot handel utomhus under den tid, då handelsbod skall hållas stängd.

Då försäljning af vissa varor utomhus likväl stundom sker vid tillfällen, då särskilda omständigheter, såsom sammankomster och fester i det fria e. d., göra deras tillhandahållande önskvärdt, synas Kungl. Maj:ts befallningshafvande böra erhålla rätt att i sådana fall medgifva undantag från förbudets tillämpning. Af hufvudsakligen samma skäl, som anfördes till stöd för undantagande af försäljning af böcker, tidningar o. d. vid järnvägsstationer från bestämmelserna angående viss butikstängningstid, synes handel med tidningar jämväl böra helt undantagas från här ifrågasatta förbud mot handel utomhus. Att värdshusrörelse inomhus icke är att hänföra till bodhandel och följaktligen icke beröres af de föreslagna bestämmelserna torde utan vidare vara tydligt. Däremot skulle tvekan kunna uppstå i afseende å den försäljning, som i samband med värdshusrörelse ofta bedrifves utomhus, särskildt i trädgårdar eller å andra öppna platser utanför restauranter och kaféer. Som denna försäljning, hvilken tillhör värdshusrörelsen, bör i fråga om tidsbegränsning följa de för denna gällande regler, förefaller det vara lämpligt att uttryckligt undantaga sådan försäljning. Jämväl

annan försäljning utomhus, äfven under rätt sena tider å dygnet, af en del matvaror, läskedrycker o. d. torde hafva ingått i allmänhetens vanor; och då densamma — som säkerligen bereder uppehälle åt icke så få personer, oftast utan anlitande af annan arbetskraft än dens, för hvars räkning försäljningen sker — icke torde föranleda någon olägenhet, om den idkas endast i mindre omfattning och står i öfverensstämmelse med gällande allmänna ordningsregler, synes den likaledes böra lämnas utanför den föreslagna lagstiftningen.

Om nämnda lagstiftning, såsom i allmänhet tagits för gifvet, skall afse endast söckendagar, kommer försäljning å sön- och helgdagar före kl. 6 om morgonen och efter kl. 9 om aftonen, då det i 7 kap. 3 § strafflagen stadgade förbudet mot bods öppenhållande ej äger tillämpning, att fortfarande, åtminstone i hufvudsak, vara utan begränsning. Någon större praktisk betydelse torde dock detta förhållande icke äga, och då bestämmelser till inskränkning af handeln å sön- och helgdagar, på grund af deras sammanhang med berörda stadgande i strafflagen, icke kunna meddelas i den ordning eller byggas på de grunder, som för nu förevarande lagstiftning synas vara de rätta, torde frågan om ytterligare begränsning af nämnda handel nu lämpligen kunna lämnas å sido.

I öfverensstämmelse med de af mig angifna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet utarbeta ett förslag till författning i ämnet. Med afseende å det innehåll, de tillämnade föreskrifterna skulle äga, torde emellertid den fortsatta handläggningen af frågan ankomma på civildepartementet; och jag hemställer fördenskull, att ärendet måtte för vidare behandling dit öfverlämnas.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet
Carl Stålhammar.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 26 februari 1909.

Närvarande:

Hans excellens statsministern herr LINDMAN,
Hans excellens ministern för utrikes ärendena herr TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anförde chefen för civildepartementet statsrådet grefve Hamilton i underdånighet:

»I enlighet med en af Riksdagen i skrifvelse den 20 februari 1906 hos Kungl. Maj:t gjord hemställan har, såsom chefen för justitiedepartementet nu omförmält, inom nämnda departement utarbetats ett förslag till författning rörande handelsbutikers stängning m. m.; och har ärendet öfverlämnats till civildepartementet för vidare behandling.

Beträffande grunderna för förslaget inskränker jag mig till att åberopa hvad chefen för justitiedepartementet anfört. Eders Kungl. Maj:t lärer däraf hafva funnit, att den tillämnade författningen, som väsentligen afser att föreskrifter i ämnet skola för hvarje ort få meddelas genom kommunalt beslut, sålunda icke uteslutande har karaktären af administrativ eller ekonomisk lag, utan — åtminstone i viss del — jämväl torde vara

af kommunallags natur. Förslaget lärer alltså icke kunna erhålla gällande kraft utan Riksdagens medverkan.»

Föredraganden uppläste härefter förslag till lag om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid och hemställde, att detsamma måtte genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Statsrådets öfriga ledamöter biträdde föredragandens hemställan;

och täcktes, med bifall till densamma, Hans Maj:t Konungen förordna, att nådig proposition i ämnet af den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet

F. W. O. Leuhusen.